

Utökat grundlagsskydd för Internet och elektroniska databaser

I mitten på december 2001 lade den svenska regeringen fram proposition 2001/02:74, *Yttrandefrihetsgrundlagen och Internet*¹ för den svenska riksdagen. Propositionen innehåller ett flertal förslag till utvidgat grundlagsskydd för databaser och andra typer av Internet-baserade tjänster i syfte att harmonisera grundlagsskyddet för olika teknikformer. Propositionen, dess bakgrund och några anknytande rättsfall skall behandlas i denna artikel.

Bakgrund

Frågan om de svenska grundlagarnas tillämpning på Internet och andra nya medier har varit föremål för utredning sedan början av 1995 då regeringen tillsatte en utredning (Mediekommittén) som fick i uppdrag att utreda grundlagsskydd för nya medier. Mediekommittén presenterade i mars 1997 betänkandet *SOU 1997:49, Grundlagsskydd för nya medier*.² Mediekommittén föreslog i kortlighet att yttrandefrihetsgrundlagen skulle omfatta alla typer av informationsbärare samt att utgivare av elektroniska databaser skulle kunna få ett frivilligt grundlagsskydd genom att ansöka om utgivningsbevis för databasen. Mediekommittén föreslog också en redaktionell ändring av databasregeln (1 kap 9 § YGL) så att den blev tillämplig endast på traditionella massmedieföretag som yrkesmässigt med hjälp av elektromagnetiska vågor tillhandahåller allmänheten upplysningar.

Betänkandet utmynnade i proposition 1997/98:43, *Tryckfrihetsförordningens och yttrandefrihetsgrundlagens tillämpningsområden – barnpornografifrågan m m*, där

regeringen bl.a. föreslog att begreppet teknisk upptagning i enlighet med Mediekommitténs förslag skulle införas. Regeringen ansåg dock att tiden inte var mogen för ett frivilligt grundlagsskydd som kunde komma att omfatta elektroniska icke-traditionella medier och förordade fortsatt utredning.

I början av 1999 tillsattes ytterligare en utredning som tog sig namnet Mediegrundlagsutredningen. I februari 2001 presenterade mediegrundlagsutredningen sitt betänkande *SOU 2001:28, Yttrandefrihetsgrundlagen och Internet. Utvidgat grundlagsskydd och andra frågor om tryck- och yttrandefrihet*³ i vilket kommittén bl.a. föreslog att databasregeln även skulle omfatta begärd direktsändning, print-on-demand och push-teknik. Mediegrundlagsutredningen föreslog vidare, i linje med Mediekommitténs tidigare förslag, ett frivilligt grundlagsskydd för andra utgivare av databaser än traditionella medieföretag.

Mediegrundlagsutredningens betänkande har nu, som ovan nämnts, resulterat i en proposition som skall behandlas av konstitutionsutskottet under tidig vår och sedan, efter riksdagsvalet hösten 2002, mot bakgrund av att det rör sig om en grundlagsändring, bli föremål för en andra läsning. De föreslagna lagändringarna kommer därefter att träda ikraft den 1 januari 2003.

YGL-skydd för websändningar, push-teknik och print-on-demand

Mediekommittén identifierade i sitt betänkande ett antal medieformer som faller utanför det befintliga grundlagsskyddet,

nämligen begärda direktsändningar, print-on-demand-databaser och sändningar via push-teknik. I syfte att harmonisera grundlagsskyddet för information oavsett teknisk överföringsform har regeringen därför föreslagit en förändring av databasregeln. Begärda direktsändningar som sänts på bestämda tider har tidigare inte skyddats av databasregeln eftersom de a) inte har ansetts riktade till allmänheten och b) sändningen har startats av mottagaren. Genom den föreslagna lagändringen i huvudregeln i 1 kap 6 § 1 p. YGL faller såväl direktsända som inspelade program som sänds ur en databas under YGL. Eftersom sådana program omfattas av huvudregeln finns det inte, såsom i databasregeln, någon begränsning som innebär att sändaren skall vara ett traditionellt medieföretag.

Tillämpningsområdet för databasregeln utökas genom lagförslaget till att omfatta även databasöverföringar som utgår från exempelvis bokförlag och tryckerier eller andra framställare av skrifter som omfattas av tryckfrihetsförordningen (1 kap 9 § 1 st YGL). Därmed får förmodligen den s k bilageregeln i 1 kap 7 § TF minskad betydelse, särskilt mot bakgrund av att bilageregeln endast skyddar elektroniskt material som är identiskt med den tryckta tidningen. Denna inskränkning finns inte i databasregeln.

Sändningar som förmedlas via push-teknik har tidigare inte omfattats av databasregeln eftersom sändningarna inte har ansetts riktade till allmänheten. Genom ändringen i 1 kap 9 § 2 p. YGL kommer sådana push-sändningar att falla in under lokutionen «[överföring som

sker] enligt överenskommelse i förväg.

Print-on-demand-skrifter omfattas för närvarande inte av grundlagsskydd eftersom print-on-demand-exemplaret i normalfallet inte mångfaldigas på sådant sätt som krävs för att TF skall vara tillämplig. Därför utökas databasregeln så att den omfattar databaser ur vilka tryckta print-on-demand-exemplar framställs (jämför ledet «indirekt genom framställning av en teknisk upptagning, en skrift eller en bild» i 1 kap 9 § 1 p. YGL). Däremot kommer inte den enskilda skriften eller annan upptagning som framställs med hjälp av print-on-demand-teknik att omfattas av YGL. Det enskilda exemplaret omfattas inte heller av TF eftersom det inte mångfaldigats.

Frivilligt grundlagsskydd för databaser

Som nämnts ovan har endast sådana tillhandahållare av databaser som är traditionella medieföretag⁴ och som tillhandahåller databasen yrkesmässigt omfattats av databasregeln. Vad som omfattas av begreppet «traditionella medieföretag» har tidigare prövats av Justitiekanslern⁵ och är för närvarande föremål för prövning i regeringsrätten i ett mål som rör tillsyn enligt kreditupplysningslagen. I det aktuella målet har Datainspektionen utövat tillsyn mot ett företag, AB Svensk Upplysningstjänst, som tillhandahållit kreditupplysningar på sin webbplats utan att skicka sådan information om kreditupplysningen som föreskrivs i kreditupplysningslagen. AB Svensk Upplysningstjänst har hävdat att dess verksamhet omfattas av databasregeln och Datainspektionen har invänt att bolaget inte är ett sådant traditionellt massmedieföretag som omfattas av databasregeln. Såväl Länsrätten⁶ som Kammarrätten⁷ i Stock-

holm har ansett att tolkningen av databasregeln inte skall ta sin utgångspunkt i publiceringens innehåll utan med ledning av källskyddet och behovet av en ansvarsfördelning i verksamheten. Kammarrätten frångår därmed sin tidigare uppfattning att det för att databasregeln skall vara tillämplig är nödvändigt att tillhandahållaren har en redaktion.⁸ Regeringsrätten kommer att behandla målet under våren och dom kan förväntas i sommar.

Det frivilliga grundlagsskyddet bygger på att kriterierna i databasregeln är uppfyllda. Detta innebär att den som frivilligt ansöker om utgivningsbevis skall tillhandahålla en databas som a) är tillgänglig för allmänheten b) efter särskild begäran och c) där innehållet endast kan ändras av den som driver verksamheten. Vidare är det en förutsättning för det frivilliga grundlagsskyddet att överföringen utgår från Sverige.

En ansökan om utgivningsbevis för databas skall enligt propositionen ställas till Radio & TV-verket och skall innehålla följande uppgifter⁹:

- Uppgift om vem som bedriver verksamheten.
- Uppgift om vem som utsetts till ansvarig utgivare.
- Databasens namn och adress (domännamn eller IP-adress).
- Var verksamheten bedrivs.
- Teknisk beskrivning av verksamheten.

Kostnaden för ansökan om utgivningsbevis kommer uppgå till omkring 2000 kronor. Radio- och TV-verket får inte ställa några kvalitativa krav på den som skall bedriva verksamheten. Utgivningsbeviset gäller för en tid om tio år från utfärdandet och kan återkallas under följande förutsättningar:

- Överföringarna uppfyller inte längre kriterierna i databasregeln.

-Det finns risk för förväxling med tidigare anmält databasnamn.

-Verksamhetsansvarig kan inte längre ensam kontrollera innehållet.

-Utgivaren är inte längre behörig.

-Om verksamheten inte påbörjas inom sex månader från utfärdandet.

Grundlagsskyddet upphör omedelbart då utgivningsbeviset återkallas.

Den som driver databasverksamheten skall tillhandahålla följande information på den första databassidan (webbsidan) som möter läsaren¹⁰:

-Databasens namn.

-Ansvarig utgivare.

-Vem som har utsett ansvarig utgivare.

YGL-skydd för databasens namn

Genom de föreslagna lagändringarna kommer anmälda databaser och kanske i första hand webbsidor att ges ett pseudo-känneteckensrättsligt skydd genom att YGL och tillämpningslagen föreskriver att databasens namn inte får vara förväxlingsbart med andra databaser som omfattas av databasregeln. Tillämpningslagen ålägger utgivaren av en databas som automatiskt omfattas av skydd enligt databasregeln (dvs inte frivilligt grundlagsskydd) att anmäla databasens namn till Radio- och TV-verket. Det föreslagna namnet på en databas i en ansökan om utgivningsbevis kommer således att prövas mot hos Radio- och TV-verket registrerade namn för databaser som, automatiskt eller frivilligt, omfattas av YGL-skydd. Däremot kommer prövningen inte att ske i förhållande till Patent- och registreringsverkets register över namn på periodiska skrifter¹¹. Inte heller kommer Radio- och TV-verket att pröva huruvida databasens namn är för-

växlingsbart med registrerade varumärken eller firmor¹². Registrerade namn kan inte heller, på samma sätt som varumärken och firmor, användas som rättsgrund för att hindra användning av icke-registrerade databasnamn. Mot bakgrund av att det kommer att bli förhållandevis attraktivt att ansöka om frivilligt grundlagsskydd får dock registrering av databasnamn preventiv effekt mot andra databastillhandahållare.

Sammanfattningsvis får den databasinnehavare som registrerar namnet på sin databas hos Radio- och TV-verket ett utökat känneteckensliknande skydd för namnet på databasen. Eftersom YGL och tillämpningslagen inte innehåller några traditionella känneteckensrättsliga regler om deskriptiva kännetecken eller frihållningsbehov för vissa typer av benämningar kan databasinnehavaren därigenom möjligen åstadkomma ett längre gående skydd för namnen på databasen än vad som hade varit möjligt genom traditionell registrering av kännetecken.

Sammanfattande analys och praktiska konsekvenser av lagändringen

De föreslagna förändringarna får betydelsefulla praktiska konsekvenser, särskilt genom det föreslagna frivilliga grundlagsskyddet för databaser vilket innebär att den intensiva debatt om personuppgiftslagens tillämplighet på Internet och de förändrade reglerna i personuppgiftslagen om adekvat skyddsnivå helt kommer i skymundan eftersom det står var databastillhandahållare fritt att ansöka om utgivningsbevis vilket innebär att databasen (webbsidan) faller utanför personuppgiftslagen.

I korthet medför lagändringen följande praktiska konsekvenser för tillhandahållare av webbsidor vilka erhåller utgivningsbevis:

1. Webbsidor undantas från PUL.
2. Utökat pseudo-känneteckensrättsligt skydd för webbsidans namn.
3. Meddelarskydd och källskydd för tillhandahållare av webbsidor.
4. Utökat skydd för YGL-skyddade databaser mot marknadsrättsliga åtgärder.¹³
5. Utökat skydd mot straff- och civilrättsliga tvångs- och skyddsåtgärder såsom husrannsakan och intrångsundersökning.¹⁴
6. Utökat skydd mot förtals-talan.¹⁵
7. Skyldighet att på webbsidan ange utgivaruppgifter.

Henrik Bengtsson,
Advokatfirman Delphi & Co

Fotnoter:

¹ Propositionen finns tillgänglig på http://justitie.regeringen.se/propositionermm/propositioner/pdf/p200102_74.pdf

² Betänkande finns tillgängligt på http://justitie.regeringen.se/propositionermm/sou/pdf/sou97_49.pdf

³ Betänkandet finns tillgängligt på http://justitie.regeringen.se/propositionermm/sou/pdf/sou2001_28a.pdf

⁴ Jämför prop 1997/98:43, s 114.

⁵ Justitiekanslerns beslut rörde frågan huruvida YGL var tillämplig trots att Aftonbladet förlagt driften av sin webbplats till ett dotterbolag. JK fann att de sakliga förhållanden skulle vara avgörande. JK:s beslut 2000-11-09 dnr 2841-00-31. Om bilageregeln och databasregelns tillämplighet, se vidare JK:s beslut 2000-11-09 dnr 3249-00 samt JK:s beslut 1999-08-26 dnr 2778-99-30. Aftonbladets ansvarige utgivare har nyligen, på grundval av bilageregeln, i Stockholms tingsrätt åtalats för förtalsbrott på grund av

meddelanden med rasistiskt innehåll som inte avlägsnats från tidningens webbplats. Stockholms tingsrätt mål nr B 7655/00.

⁶ Länsrätten i Stockholm, mål nr 8212-01.

⁷ Kammarrätten i Stockholm mål nr 4568-01.

⁸ Kammarrätten i Stockholm mål nr 9027-95 och 9028-95.

⁹ Jämför 19 § lagen med föreskrifter på tryckfrihetsförordningens och yttrandefrihetsgrundlagens områden, i prop 2001/02:74.

¹⁰ Jämför 26 § lagen med föreskrifter på tryckfrihetsförordningens och yttrandefrihetsgrundlagens områden, i prop 2001/02:74.

¹¹ Om skydd för periodiska skrifers titlar se Larsson, Malin; Titelskydd – Särskilt om periodiska skrifers titlar, IFIM-skrift nr 107.

¹² Varumärkeskommittén har mycket kortfattat berört frågan om korsvist skydd mellan känneteckensskyddet och skyddet för titlar för periodiska skrifter i SOU 2001:26, s 374.

¹³ Jämför bl.a. MD 1997:4 där en indirekt tobaksreklam inte kunde förbjudas enligt marknadsföringslagen eftersom marknadsdomstolen ansåg att det var tveksamt huruvida ett förbud var förenligt med den grundlagsreglerade yttrande- och tryckfriheten. Om förhållandet mellan å ena sidan yttrandefrihet och tryckfrihet och å andra sidan marknadsföringslagen se vidare MD 1981:5, MD 1985:21, MD 1987:34, MD 1988:1, MD 1992:19 och MD 1998:12.

¹⁴ Domstolen skall vara särskilt restriktiv (inom ramen för proportionalitetsprövningen) med att meddela beslut om intrångsundersökning riktad mot massmedieföretag som omfattas av YGL-skydd, se vidare Bengtsson, Henrik; Intrångsundersökning, NIR nr 4 2000, s 502.

¹⁵ Talan om förtal kommer att grunda sig på yttrandefrihetsbrottbestämmelserna i 5 kap 1 § YGL jämfört med 7 kap 4 § 14 p. TF med det utökade skydd detta innebär i form av bl.a. juryrättegång.